

Pokročilé metody monitoringu rybích přechodů

Musil J., Barteková T.,
Barankiewicz M. a kol.

Email: jiri_musil@vuv.cz

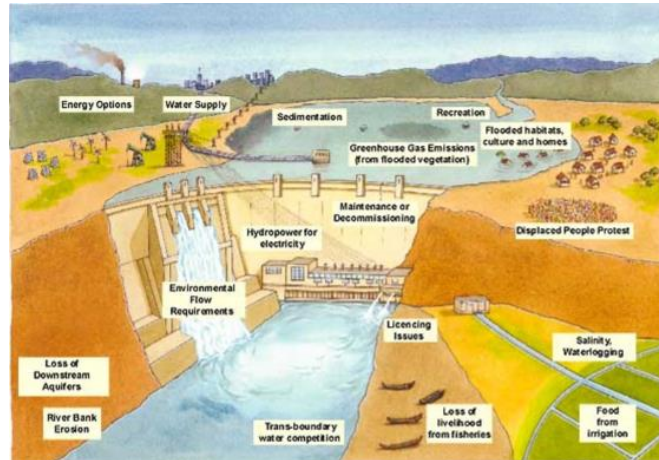
mob. 420 702 202 962

EKOLOGICKÁ PRŮCHODNOST TOKU

**Funkční výměna hmoty, energie
a organismů (Ward and Stanford, 1995)**

VS

**Ekosystémové procesy
Ekosystémová struktura**

- produktivita
- dynamika
- vodní společenstva

**Ztráta biodiverzity
(e.g. Cowx et al., 2002)**

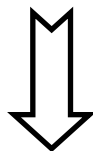
**> 74% říční sítě Evropy je ovlivněno fragmentací
(Nilsson et al., 2005)**

OBNOVA ŘÍČNÍHO KONTINUA

Ryby jsou velmi dobrý indikátor ekologické integrity (Schiemer, 2000) a zvláště průchodnosti (Jungwirth et al., 2000, Schmutz and Jungwirth, 2001, Wolter and Bischoff, 2001)

**Migrační průchodnost = „two ways street“
(e.g. Lucas and Baras, 2001)**

**Hlavní negativní faktory – nádrže a jezy
(e.g. Jungwirth, 1998, 2000; Calles et al., 2007)**

Obnova říčního kontinua = cíle WFD

Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR (migrační průchodnost)

Mezinárodní záchranné programy (komplexita opatření)

ANTROPOGENNÍ TLAKY

Neolithic Era

Roman Age

19 century

20 century

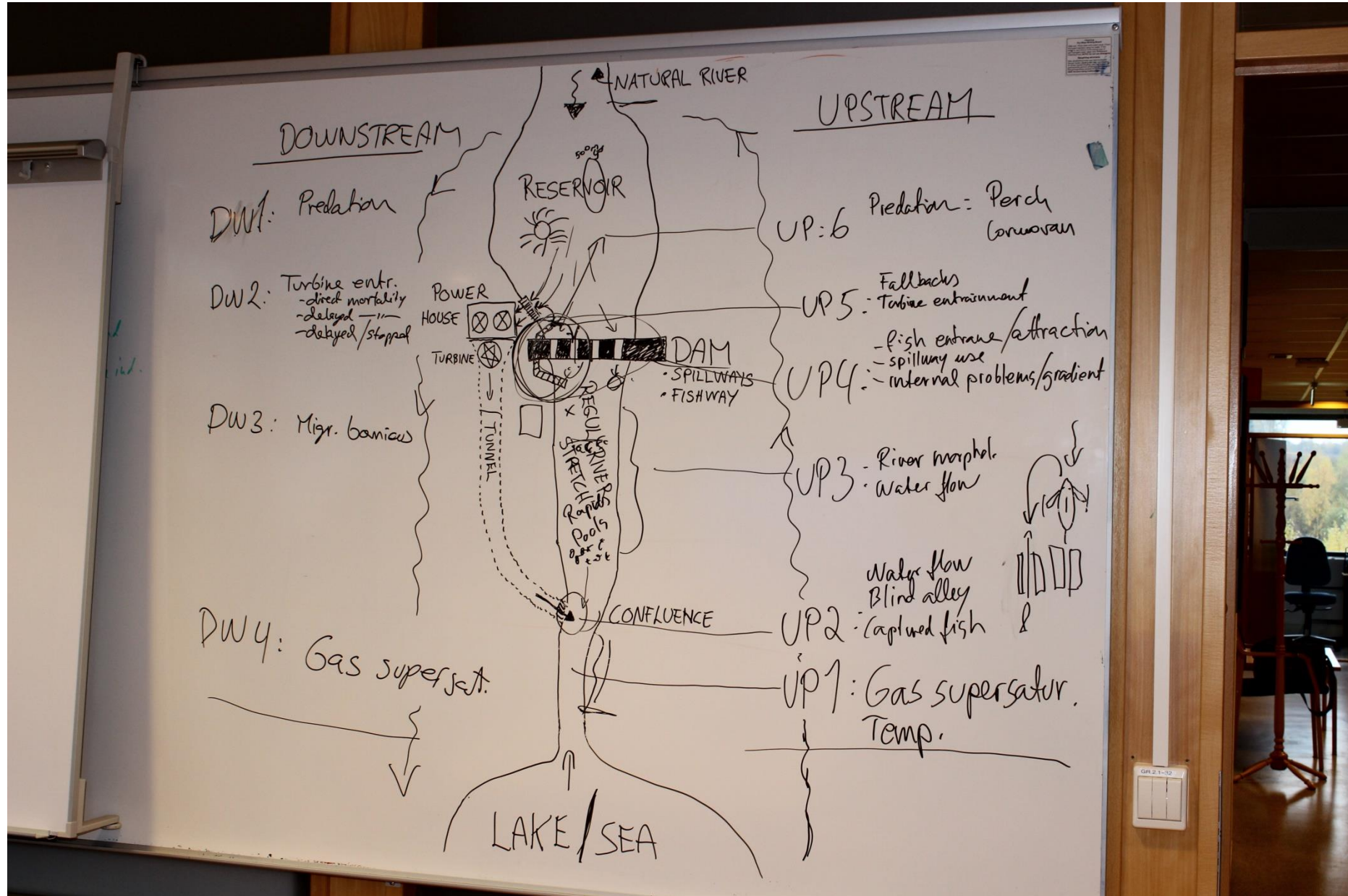

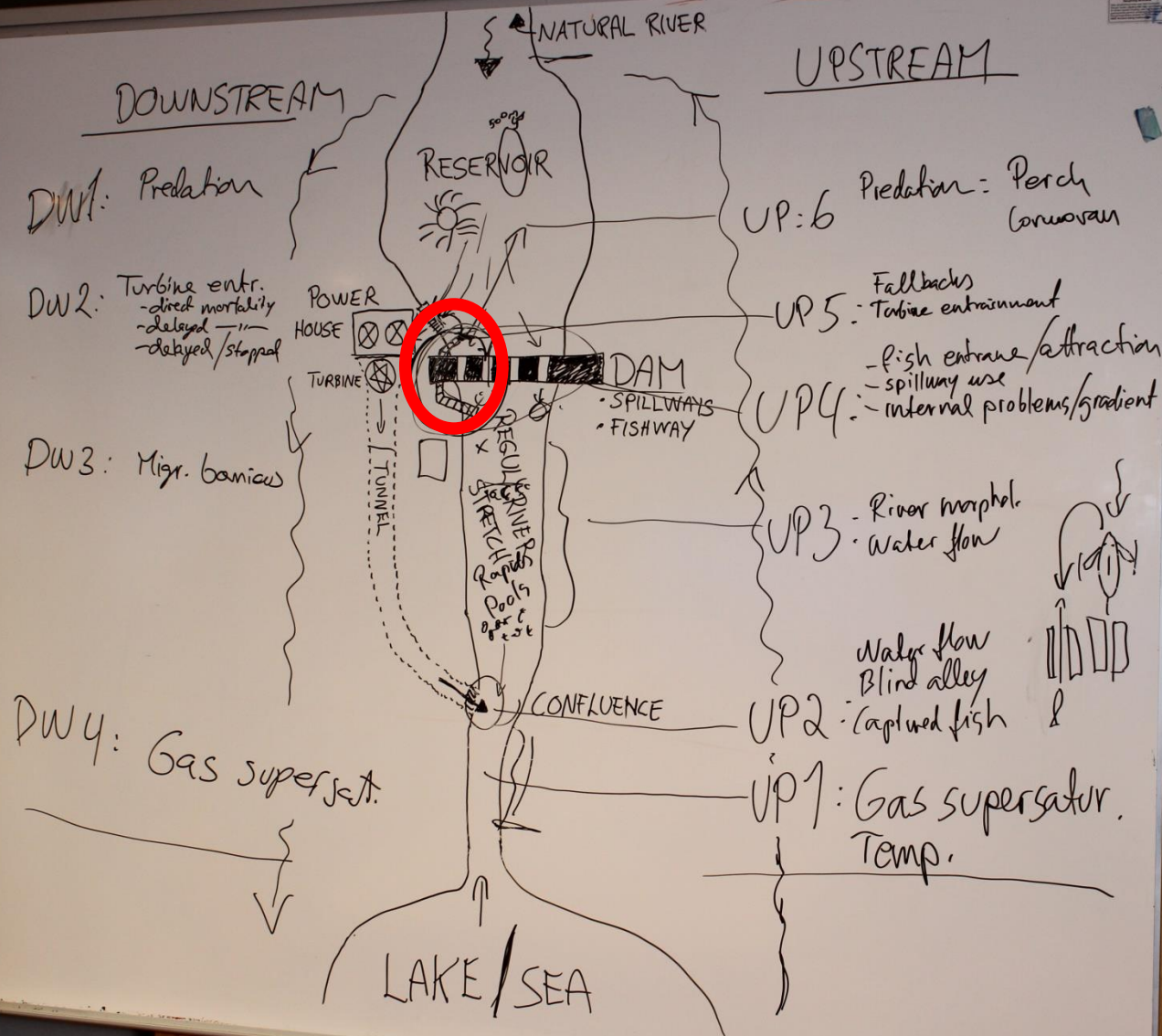
- Animalia
  - Chordata
    - Vertebrata
      - Petromyzoniformes
        - » Petromyzonidae
          - » *Lampetra fluviatilis*
          - » *Petromyzon marinus*
      - Actinopterygii
        - » Acipenseriformes
          - » Acipenseridae
            - » *Acipenser stellatus*
            - » *Acipenser ruthenus*
            - » *Acipenser sturio*
            - » *Huso huso*
        - » Anguilliformes
          - » Anguillidae
            - » *Anguilla anguilla*
        - » Clupeiformes
          - » Clupeidae
            - » *Alosa alosa*
        - » Salmoniformes
          - » Salmonidae
            - » *Coregonus oxyrinchus*
            - » *Salmo salar*
            - » *Salmo trutta m. trutta*
        - » Pleuronectiformes
          - » Pleuronectidae
            - » *Platichthys flesus*

1. Migrační průchodnost = „**two ways street**“ pro „celé“ druhové spektrum (e.g. Lucas and Baras, 2001, WFD)
2. **No Net Loss Concept** (NNL) = neovlivněná migrace všech stádií, bez negativního dopadu na reprodukci, min. doba zdržení migrace a 100% migrační úspěšnost (Quigley and Harper, 2006)
3. **Transparentnost toku** = migrace bez zdržení, ztrát energie, stresu, zranění a další dopadů na fitness (Castro-Santos et al., 2009)
4. **Monitoring funkčnosti nápravných opatření** (RP, behaviorální clony aj.) po výstavbě je obecně považovaný jako nezbytný pro dosažení odpovídající účinnosti a měl by být podmínkou **realizace a provozu** stavby.
5. **Monitoring funkčnosti nápravných opatření** (RP, behaviorální clony aj.) je nedílnou **součástí strategie zprostupňování** říční sítě a podává **informaci o smysluplnosti investovaných finančních prostředků**.

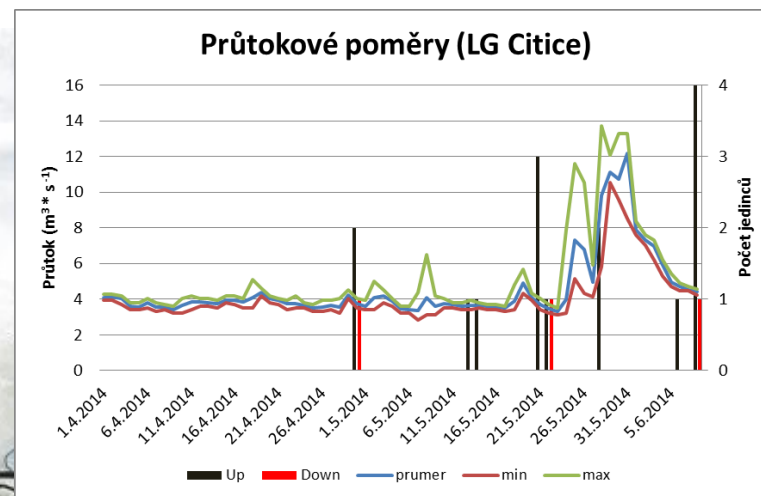
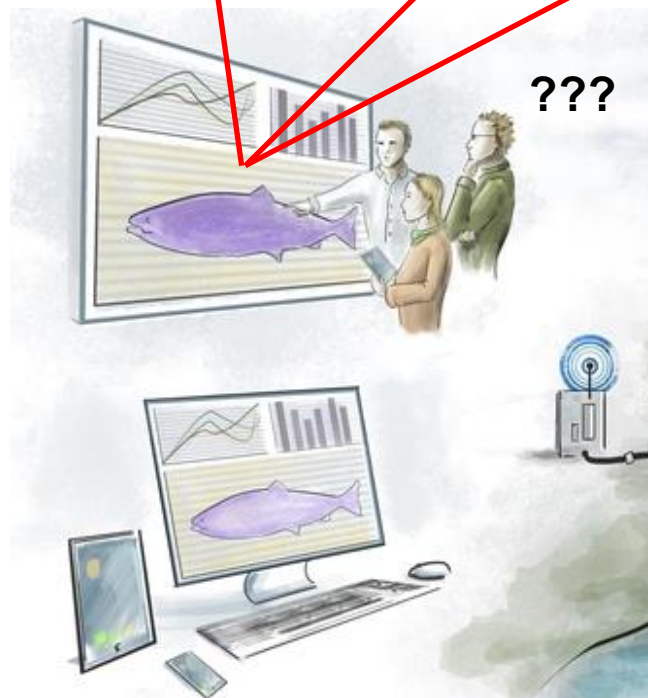
1. Komplexita problematiky

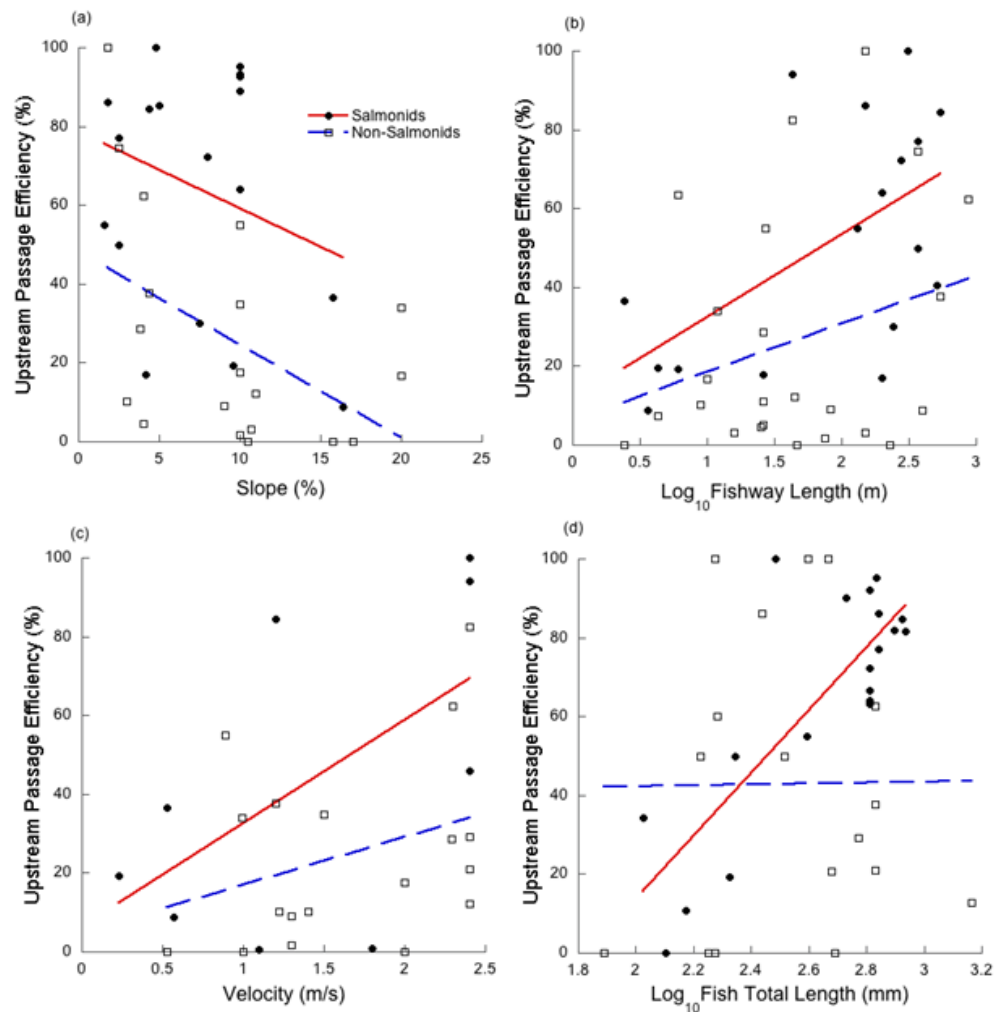
Cíle monitoringu

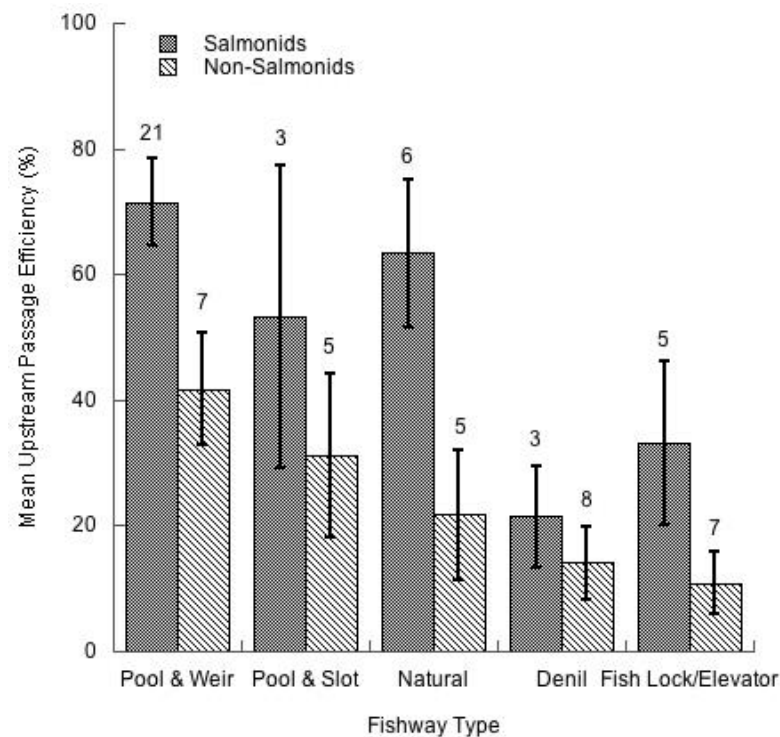

2. Hodnocení funkčnosti RP

A. Biologický monitoring RP

SRN, Gesthacht

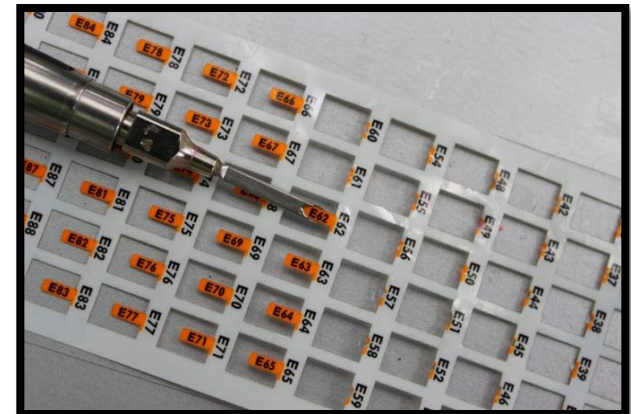

KONTAKTNÍ METODY

1. Pasivní značky

Elastomery, Alfa tags, Binary Code Wire

- migrační aktivita
- růst
- skupinové i individuální informace
- nutnost opakovaných odlovů
- lokální (populační) studie

Elastomery VIE

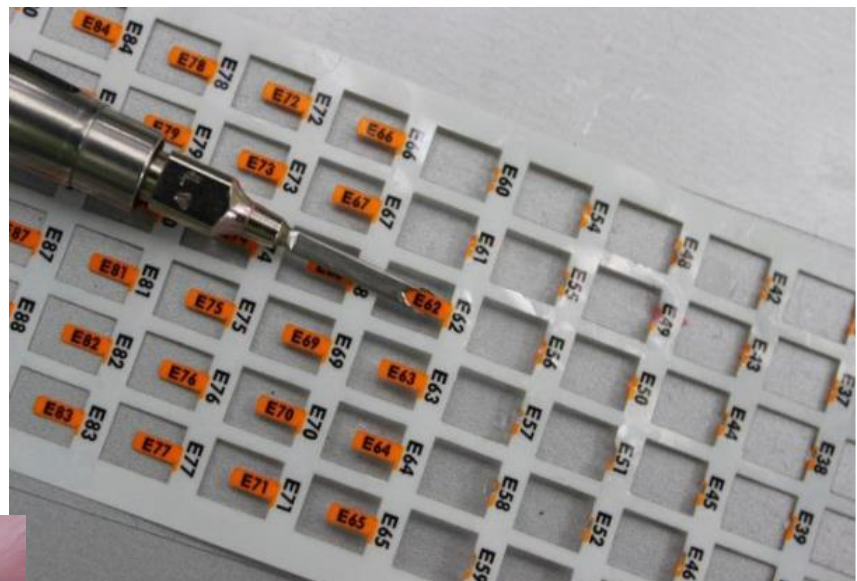
- Primárně skupinové
- Všechny druhy
- Není omezeno velikostí

Alfa značky (VI Tags)

- Individuální (alfanumerický kód)
- Vhodné pro ryby s $TL \geq 150$ mm, u menších ryb je vyšší ztrátovost

POKROČILÉ METODY

2. Biotelemetrie

Podle stanoviska **River Research and Applications** zaměřeného na obnovu říčních ekosystémů (migrační studie, záchranné programy aj.), je jediná vhodná metoda monitoringu migrací ryb **biotelemetrie** (Bunt a kol., 2011).

Sledované parametry

- **migrační úspěšnost (%)**
- atraktivita (nalezení, volba) migrační cesty
- schopnost a ochota překonat překážku
- doba přerušení migrace
- energetická náročnost
- selektivita atd.

(např. Odeh 1999; Castro-Santos et al., 2009)

A. Digitální telemetrie (DT)

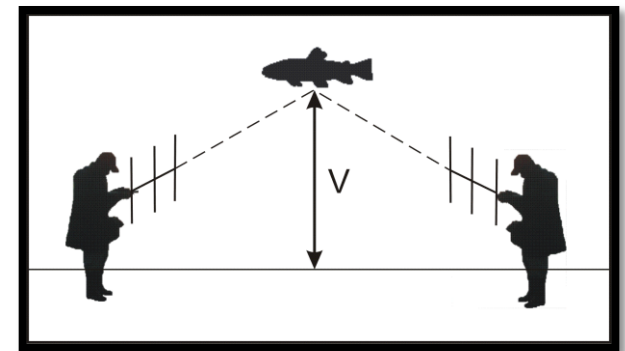
DT je v současnosti nejrozšířenější metodou, která poskytuje **podrobné** a **komplexní** individuální informace o chování migranta (před, při i po zdolání MP, habitat aj.)

Radiová telemetrie

- vzorec chování
- senzory (hloubka, teplota aj.)
- energetická náročnost a stres (**EMG**)
- dopady migrace na fitness (např. turbínová mortalita)
- návrh opatření (identifikace problematických míst - ATS)

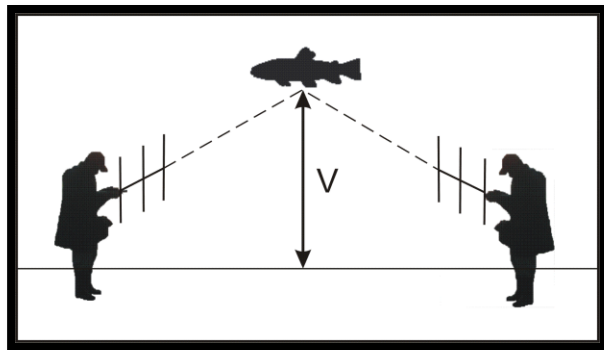
(např. Cooke a kol., 2003, 2005, Breukelaar a kol., 2009)

Akustická telemetrie

Radiová biotelemetrie

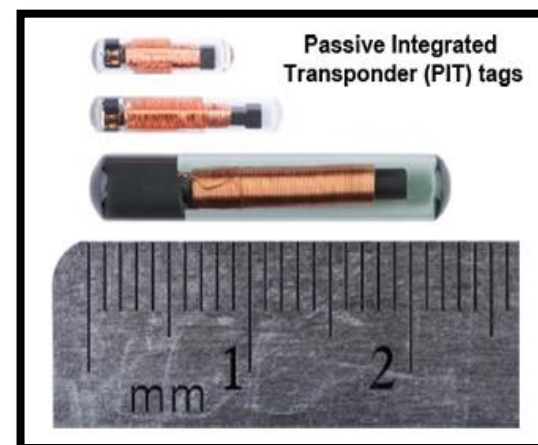
- Individuální
- Operativní zákrok – nutná přítomnost veterináře
- Aplikace do břišní dutiny/externě
- Nejpresnější metoda sledování

B. Pasivní integrátory (PIT)

PIT je velmi vhodnou a v současnosti nejrozšířenější metodou především k testování funkčnosti RP, která poskytuje individuální informace o chování migranta.

- migrační úspěšnost (%)
- neomezená životnost
- nízké náklady
- možnost značení malých jedinců (3g)
- **návrh opatření - identifikace problematických míst tratě RP** (např. Aarestrup et al., 2003)

RFID

- Individuální
- Možnost značení ryb od malé velikosti – od 3 g
- Aplikace čipu pod kůži
- Snadné, rychlé značení

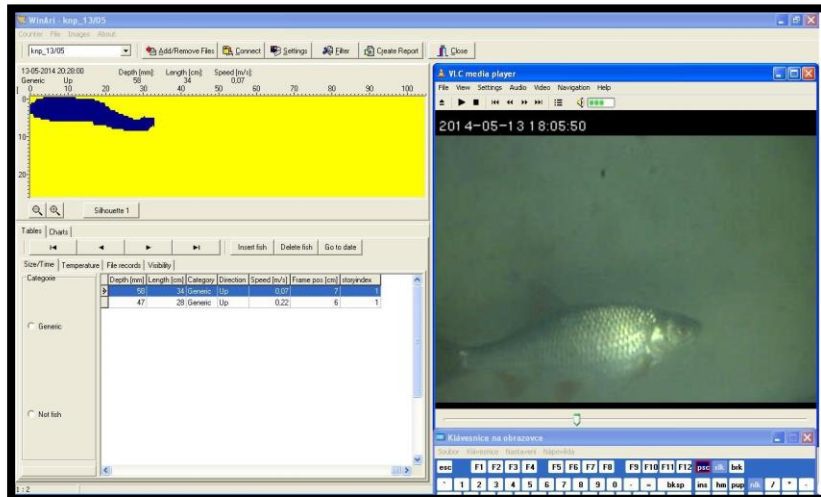

3. Bioskenery

- celkový počet migrantů
- jednoduchost
- dálkový přenos dat
- video záznam - Riverwatcher (druhová identifikace, propagace projektu)
- kombinace s odlovem ryb
- návrh opatření - identifikace problematických míst tratě (např. Musil a kol., 2010, 2014)

VAKI Ltd.

4. Kamerové systémy

- celkový počet migrantů
- jednoduchá aplikace
- dálkový přenos dat v reálném čase
- kontinuální video záznam (druhová identifikace, detekce vzácných druhů, propagace projektu)
- kombinace s odlovem ryb
- návrh opatření - identifikace problematických míst tratě RP

Fishtek Ltd.

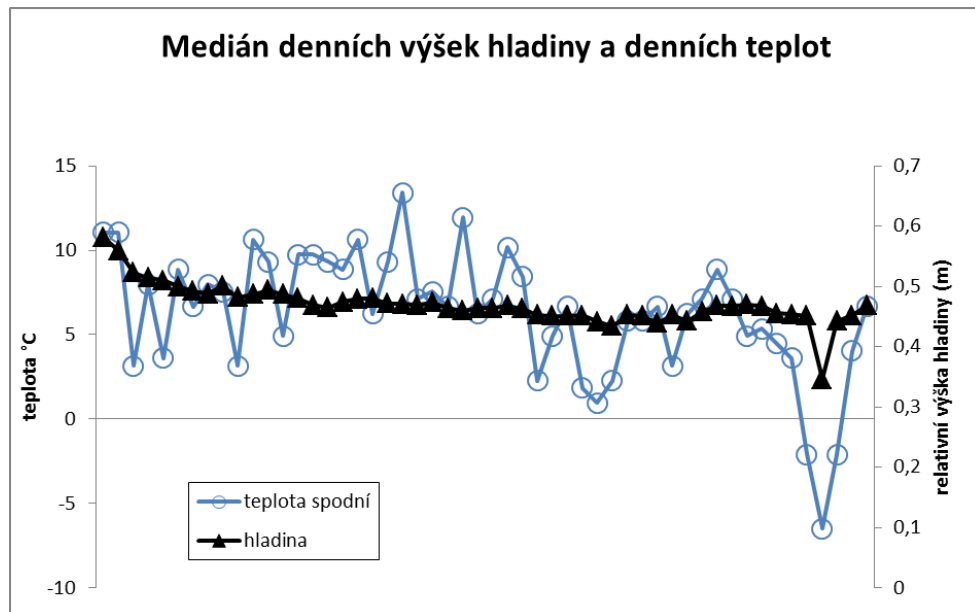

Biotactic

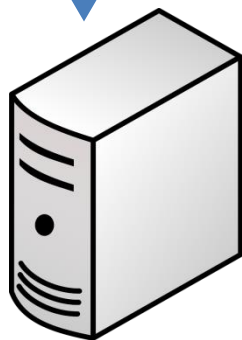

B. Hydraulický monitoring RP

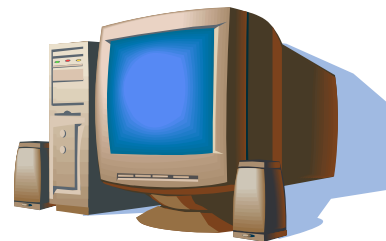
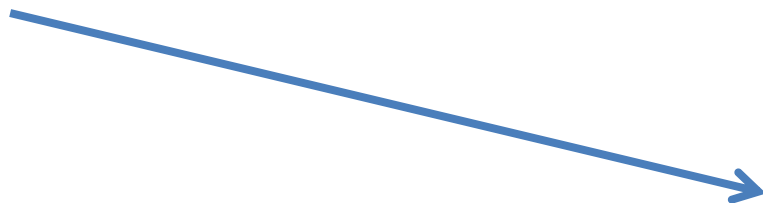
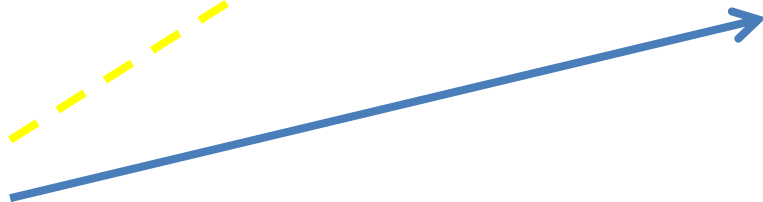
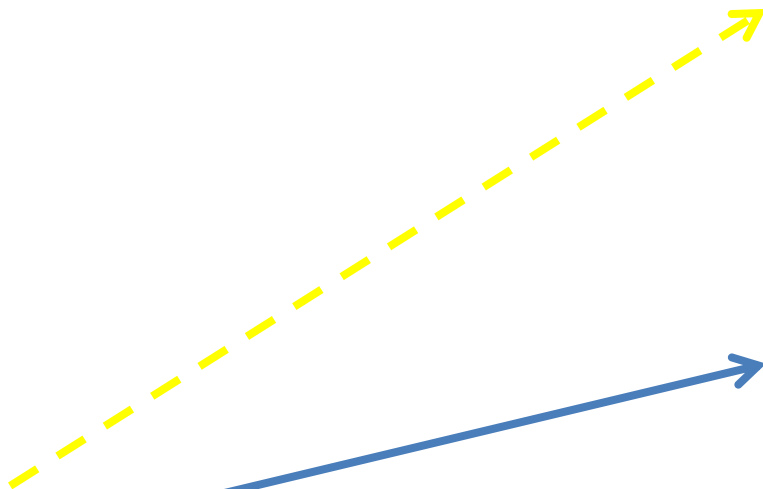
Vývoj automatického monitorovacího systému hydraulické funkčnosti RP

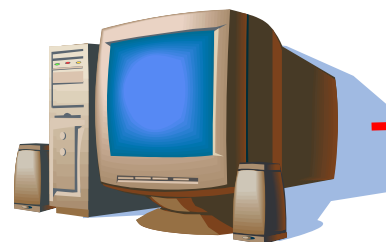

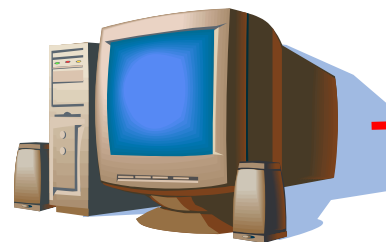
Server
VUV T.G.M., v.v.i.

Klient
Inspekce ŽP

Klient
Provozovatel MVE

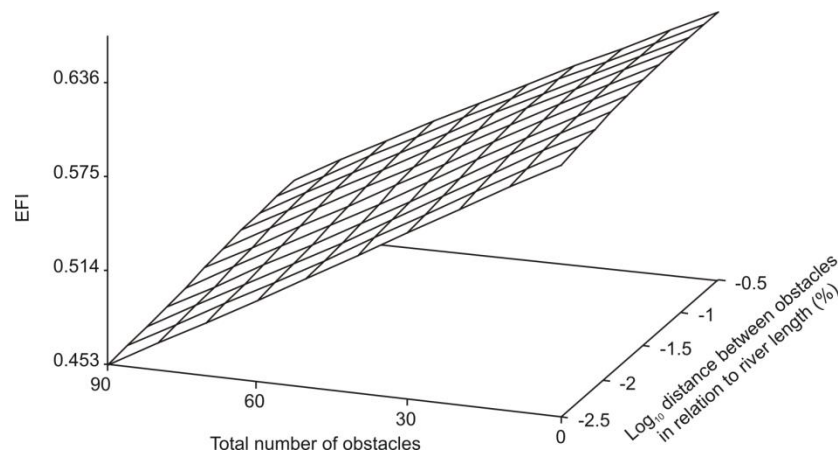
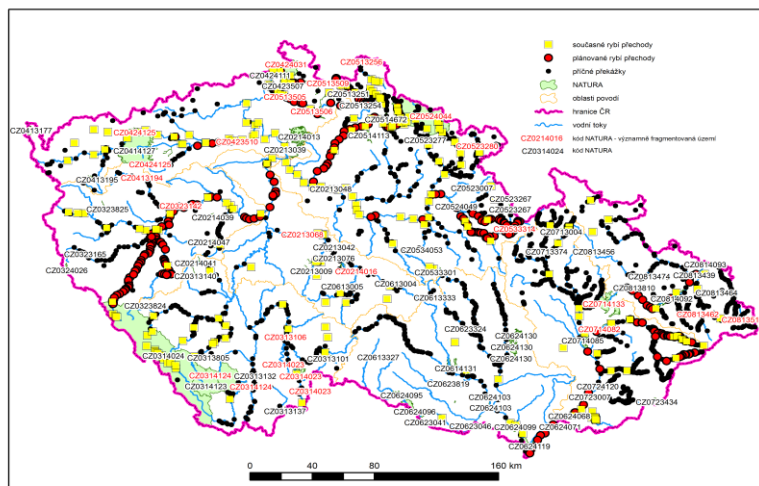

Klient
Povodí X s.p.

SOUHRN A ZÁVĚR

1. **Většina PP stále představuje významné migrační bariéry.**
2. Většina minimalizačních **opatření nebyla testována.**
3. Do současnosti byla sledována prakticky výhradně **protiproudá migrace**
4. Prozatím chybí **standardizace monitoringu.**
5. Požadavek na **stanovení migrační úspěšnosti** = aplikace biotelemetrických metod (radiová/akustická telemetrie, PIT).
6. Ideální variantou (nutností) je vždy kombinace monitorovacích metod !!!
7. **Monitoring funkčnosti opatření (RP, behaviorální clony aj.)** po výstavbě je obecně považovaný jako **nezbytný pro dosažení odpovídající účinnosti** a měl by být **podmínkou realizace a provozu stavby.** Musí být nedílnou součástí **strategie zprostupňování říční sítě a podává informaci o smysluplnosti investovaných prostředků.**

1935

**OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ**

EVROPSKÁ UNIE
 Evropský fond pro regionální rozvoj

Pro vodu,
vzduch a přírodu

Repatriace lososa obecného v povodí Labe na území ČR

Projekt, realizovaný v letech 2012 – 2015, byl spolufinancován Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj a Státním fondem životního prostředí ČR v rámci Operačního programu Životní prostředí.

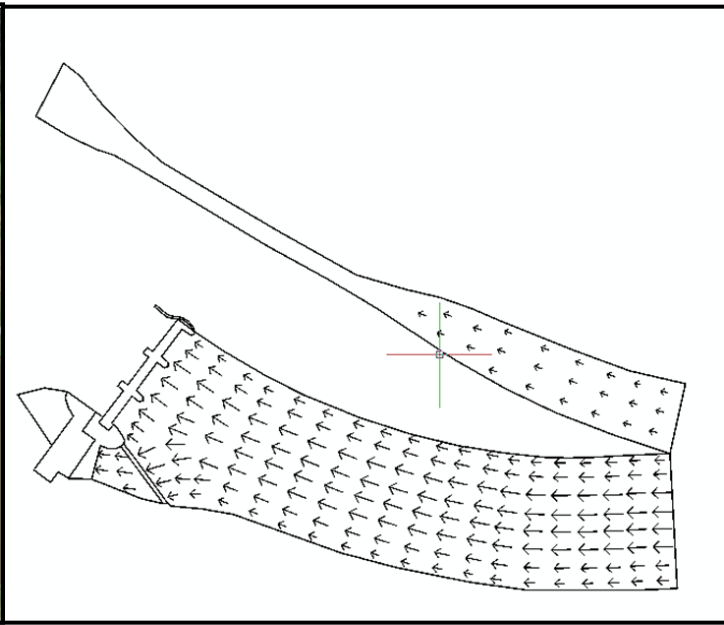
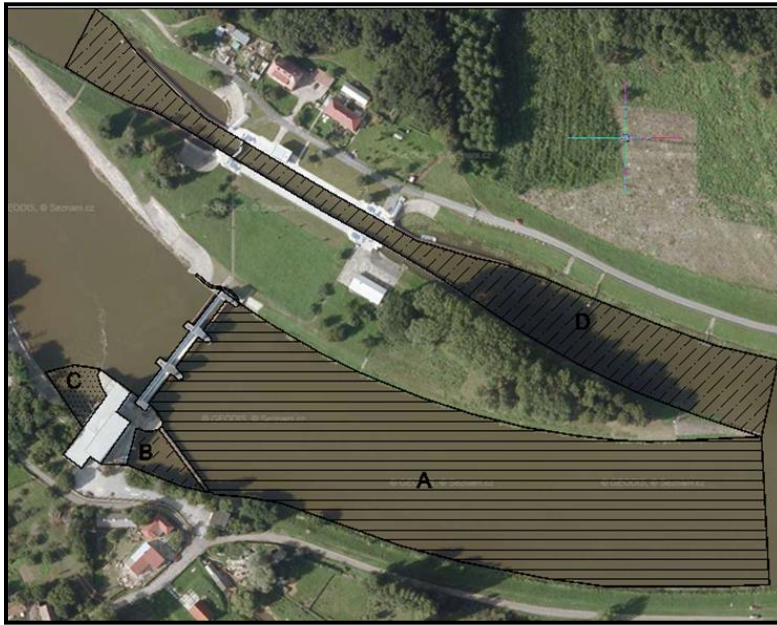
Předmětem podpory bylo navrácení populace lososa obecného (atlantského) do České republiky. V rámci realizace akce byl nakoupen plůdek lososa v zahraničí a vysazován na přítocích Labe (Kamenice, Chhbská Kamenice, Ještědský potok a Liboc). Vývoj lososa bude průběžně monitorován, zejména za účelem sledování ztrát způsobených nedostatečnou aklimatizací a adaptací na nové prostředí, vlivem predace jinými rybami a dalšími predátory (volavka popelavá, vydra říční). V podzimním období bude sledována migrace dospělých lososů na trdliště a jejich přirozené rozmnožování.

Celkové uznatelné náklady na akci činí 3 078 000 Kč, z toho je příspěvek z fondu Evropské unie 2 354 670 Kč (77%), příspěvek SFŽP ČR 415 530 Kč (14%) a příspěvek Českého rybářského svazu – Severočeského územního svazu 307 800 Kč (9%).

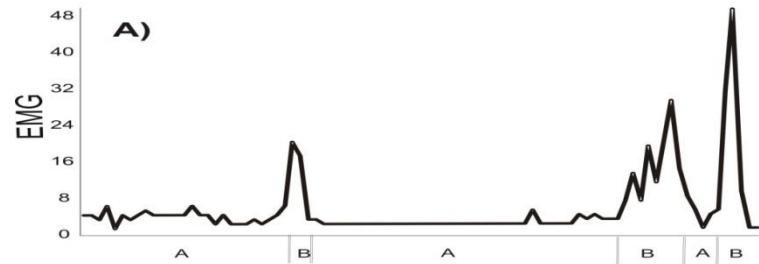
Řídící orgán: MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
 Zprostředkující subjekt: STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR
 Příjemce dotace: Český rybářský svaz, Severočeský územní svaz

$$\frac{\partial q_x}{\partial t} + \frac{\partial}{\partial x} \left(\beta \cdot \frac{q_x^2}{h} + \frac{1}{2} g h^2 \right) + \frac{\partial}{\partial y} \left(\beta \cdot \frac{q_x \cdot q_y}{h} \right) + g \cdot h \cdot \frac{\partial z}{\partial x} + \frac{h}{\rho} \frac{\partial p_a}{\partial x} - \alpha \cdot q_y + \frac{1}{\rho} \left[\tau_{0x} - \tau_{px} - \frac{\partial(h \cdot \tau_{xx})}{\partial x} - \frac{\partial(h \cdot \tau_{xy})}{\partial y} \right] = 0$$

Barteková et al. (in review) (*River Research and Applications*)

Děkujeme za pozornost

CZ, Střekov

SRN, Gesthacht

**Seminář v rámci projektu
EHP-CZ02-OV-1-034-01-2014.**